

ՎԵՐԵԼԵԱՆ
Pulman's
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՑԵՐՏԻՍԱԿԱՆ
1905
ԹԻԻ 16 ԱՊՐԻԼ 13
ԽՍԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ
Մ.ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
ԻԶՄԻՐ
JOHN H. HARGALL & Co. Smyrna

ԲՈՎ ԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ	Երկու Քոյրերը	417
ՎԱՐՈՒԺԱՆ	Յիշատակները	420
ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ	Սկիւտարի Վերջալոյսներ	421
ԱՐՏ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ	Գաւառի Կեանքէն	427
ՎԱՂԻՆԱԿ	Պօլսոյ Կեանքը (Թղթակց.)	434
	Մեր Մտաւորական Կեանքը	437
	Կիւտէնեան Նուագախմբէս	439
	Լրաքաղ	440

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ	ԿՈՐԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
ԳԷՈՐԳ ՊՈՒՊԼԻ	ՆՈՒՐՉԱՆ
ՏՕՔ. Պ. ՊԷԶԱԶԵԱՆ	ԳՆԷԼ
	ՎԱՐՍԱՄ

ՄԵՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ

Կ'անդրուի մեր զործակալներէն որ հաճին թերթիս հետ իրենց
ունեցած առկախ հաշիւները փակել ժամ առաջ:

ՆՈՒՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՔ

Ազգ. Հիւանդանոցի. — Պ. Աբիկ Օ. Շահվէքիլեանի մահուան
առթիւ՝ Տիարք՝ Մանկի Դոճամանեան 2 Օսմ. ոսկի, Յովհ. Նայիկ-
եան 10 Քր. Եղբ. Ա. Դադտաղեան 1 Օսմ. ոսկի:

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՅԵՐԵՍԱՅԻ

ԹԻԻ 16

13 ԱՊՐԻԼ 1905

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ

«Մարթա, Մարթա՝ դու հոգսս ես զբաղում
խիբ լրացեալ ես... Մարիամ մասն բա-
րի ընտրեաց» (Ղուկ. Ժ. 41)

ԲԱՐՔԵՐԸ կը տարբերին անհատներու մէջ, ու կարկառուն
հանգամանք մը տուած ատեն՝ կը շինեն նկարագրերը՝ որ լաւ կամ
յոռի, հլու կամ հետտ, թեթեւ կամ լուրջ, ժիւր կամ թոյլ, պարզ
կամ կեղծ, դաժան կամ մեղմ, խիզախ կամ երկչոտ բնութեան մը
հակապատկերներովը կը ցոյանայ ա՛յս կամ ա՛յն անձի վրայ:

Ի՛նչ կերպով ալ դաստիարակութի մարդ, ի՛նչ ճիգերով ալ ինք-
զինքը ջանայ կըթել, մի՛շտ՝ իր կամքէն անկախ՝ իր գանգուածին
մէջ խմոր մը կայ դրուած՝ որ կրնայ տարածուիլ կամ հուռել ին-
չավայրին համեմատ՝ ուր կ'ապրի ինքը՝ եւ կեանքին հիւսուածը
ոստայնանկող նկարագրու. մէջէն կարելի չէ բնաշինջ ընել այդ
ներգործող ուժը, զոր կիրքը շատ անգամ բաւական կ'ըլլայ արթն-
ցնելու մարդուն էութեան ամենէն թաքուն ալքերուն մէջ:

Պէտք է ընդունիլ որ՝ բնական միտումներու կամ ախորժակնե-
րու հանգարտ ու չափաւոր պայմաններովը կերպաւորուած բարո-

* Խօսուած անցեալ ամսոյ 31ին ֆինչաքնի՝ առաւօտ կոնտնց համար:

յական կամ հոգեկան վիճակները խորունկ զանազանութեամբ մը
չեն հակասեր իրարու, ինչպէս պիտի կրնայինք փորձել այդ երե-
ւոյթը չափ փոքրիկ մանուկներու վրայ, երբ դեռ հասունցած տա-
րիքի մը կամ ծաղկած իմացականութեան մը կանոնը կը պակսի
բո՛ւն մարդը ճանչնալու համար:

Ժամանակը չուշանար անձնիւր հոգիի իսկական արժէքը երե-
ւան բերելու, վասնզի նմանութեան դիմերը հետզհետէ կ'անհետին՝
նոյն իսկ երկու քոյրերու կեանքէն, եւ իւրաքանչիւրը իր սեպհա-
կան տեղը կը գրաւէ առանձին կամ արտաքին շրջանակի մը մէջ:

Բարքերու այդ զանազանութիւնը սակայն՝ չարիք մը չէ ընկե-
րութեան համար, մանաւանդ թէ պէ՛տք մ'է ինքնին՝ կեանքը ըմ-
բոնելու տեսակէտով, բաւական է որ ամէն բանէ աւելի բարին
նկատուի վերջին հանգրուանը այն անհաւասար ու պէտպէս հետա-
պնդումներուն՝ որոնցմով մարդիկ կ'ուզեն վերջապէս հասնիլ
«ի կէտ կոչմանն Աստուծոյ» (Փիլ. Գ. 14):

Իբրեւ օրինակ կը ծառայեն մեզի Բեթանիոյ մէջ բնակող երկու
քոյրերը՝ Մարթա եւ Մարիամ՝ որ գործելու կամ խորհելու ուղ-
ղութեամբ համաձայն չէին իրարու, թէեւ երկուքն ալ արժանի
էին բարութեան մը մրցանակին:

Մարթա որ իր անուան նշանակութեանը համեմատ՝ ռուսիկի
մ'էր ընտանեկան զբաղումներու մէջ, կը սիրէր հոգալ ու մատա-
կարարել ինչ որ կը պահանջէր տան մը կարգապահութիւնը, ուշ
դարձնելով ձեռական աշխատութիւններու՝ որոնք թերեւս իր ա-
մուսնական պարտականութեանց հետ բազմապատկուած էին, ու կը
կատարէր այդ ամէնը, քիչ մ'ալ դժկամակութիւն զգալով իր քրոջ
դէմ՝ որ խոհանոցի թարթափումներէն ու կանացի հեթեթեմքներէ
զո՛հ մնալու չափ ուսման պատճառով չէ՛ր, Մարթա կրնար պարծիլ
աշխարհիկ պատշաճութիւններու եւ պատուասիրութեան բոլոր
նազանքովը՝ զոր կը գնէր իր գործունէութեան ու շարժումներուն
մէջ. մինչդեռ Մարիամ մտածութեան անուշակ ամբիփութներու
մէջ պարուրուած՝ հաճոյք կ'զգար լոկ հայեցողական վայրկեաննե-
րու երկարաձգումէն, ու զրեթէ ա՛յնպէս՝ ինչպէս դիտել կուտար
Պօղոս Աւաքեալ՝ ի յայտ կուգար տարբերութիւնը առնակնոջ ու
կոյսին միջեւ՝ որոնցմէ առաջինը «հոգայ զաշխարհիս», իսկ միւսը
«հոգայ զՏեառն» (Կորնթ. է. 34). թէպէտեւ այդ խտիրը գիւրին
չէ միշտ բացատրել քաղաքային վիճակի համակերպումով միայն:

Յիսուս իր այցելութեամբը կը պատուէր երբեմն այդ տունը՝
իբրեւ իր բարեկամին յարկը, եւ երկու քոյրերը՝ որ հաւասարապէս
կը սիրէին Վարդապետը՝ իրենց յատուկ արտայայտութիւններն ու-
նէին՝ ցոյց տալու համար իրենց սրտին ուրախութիւնը, Մարթա
կը ջանար հաճոյ ըլլալ Տիրոջ՝ ընդունելութեան մը յարմարաւոր
մեծարանքն ընելու փութկոտութեամբ, իսկ Մարիամ Սնոր «ոտքե-

րուն տակ» նստած՝ քաղցրութեամբ կը լսէր ա՛յն խօսքերը՝ որոնք իր հոգիին կ'աղղէին խորապէս, եւ այսարհական հոգեբը մոռցնելով իրեն՝ անկորուստ կերակուրի մը վայելումով կը պարարէին իր քիմքը. — Հոգեւոր սեղանը յարգարուած էր միշտ Մարիամի կողմէ՝ անախատ բայց ընտիր սպասարկութեամբ մը զոր նախամեծար կը համարէր Յիսուս մինչդեռ Մարթա ծուխի ու ձենձերի մէջ թաթառում՝ «զրազեալ էր ի բազում սպասու» վայրկեանական պէտք մը գոհացնելու համար, թէպէտեւ չէր ձանձրանար նոյնը կրկնելով ամէն անգամ որ Տէրը իրենց սեմէն ներս կը մտնէր աստուածային այցելութիւնն ու օրհնութիւնը տալու իրենց:

Այս անգամ սակայն՝ Մարթա իր առաւելադանց զբաղումներուն հետեւանքով յոգնութիւն մը զգաց, եւ գանգատ մը համարձակեցաւ ընել թէ՛ քոյրը մինակ թողած էր զինքը ու չէր օգներ իրեն այն գործին մէջ զոր շատ կարեւոր կը նկատէր ինքը. — Սխալ իմացուած գործունէութիւնը՝ ո՛րքան ալ որոշ նպատակի մը չուրջը դառնալու շահեկանութիւնն ունենայ իր մէջ՝ աններող եւ բուռն է միշտ՝ խելօք ու հանդարտ այն արամադրութիւններուն հանդէպ՝ որոնք թոյլ կամքի մը առերեւոյթ տպաւորութիւնը կը գործեն գէթ, թէեւ աւելի խորունկ իմացուած ըլլայ կեանքը այդ ախտով խաղաղութեան մէջ:

Ու Յիսուս կ'զգացնէ Մարթայի՝ թէ ի զուր՝ անհանգիստ պատահումներով կը տաղտապէր, ստեղծելով հոգեբու ամբօխում մը՝ որ կը հեռացնէր զինքը հոգեւոր բերկրանքի մը երանութեան ժամերէն, մինչդեռ Մարիամ բարի մասը՝ կամ լաւագոյն բաժինը ընտրած էր սեղանէ մը՝ որ Մարթայի պատրաստածը չէր կրնար ըլլալ: Այս վերջինին ալ կենսականութիւնը չէր ուրացուեր անշուշտ, առանց սակայն աւելորդ հնունդներու: Վասնզի «սակաւ ինչ» պէտք էր միայն:

Այս կերպ թէ այն կերպ՝ երկու քոյրերն ալ արգարեւ Յիսուսի պաշտումն ունէին, եւ այդ էական կէտին վրայ չէին տարբերեր իրարմէ՝ իրենց բարբի զանազանութիւնը պահելով հանդերձ: Մարթայի աշխոյժ գործասիրութիւնը կրնար հաշտուիլ Մարիամի զգոյշ ծնկասիրութեանը հետ՝ Տիրոջ փառաւորումին համար Օր մը երբ երկուքն ալ միեւնոյն վիշտն ունեցան իրենց եղբօր մահուան ամթիւ, Մարթան էր որ վաղեց նախ Յիսուսի առջեւ՝ երբ լսեց թէ եկած էր Վարդապետը «բայց Մարիամ նստէր անդէն ի տան»: Պահ մը ետքը երկուքն ալ Յիսուսի ոտքերուն տակ՝ միեւնոյն արդունքներով ողորդուած ու միեւնոյն քոյսերով ոգեւորուած «պիտի տեսնէին Աստուծոյ փառքը»:

Իսկ լաւագոյն բաժինը պահուած էր Մարիամին որ վերջապէս կրցաւ՝ նոյն այն տունին մէջ՝ ուր վերջին անգամ կուգար բազմիւլ Յիսուս՝ աղնիւ ու մեծագին իւղի մը անուշահոտութեամբը օծել

այն ոտքերը՝ որոնց մօտ շատ անգամներ նստած՝ ծծեր էր աստուածային իմաստներու ծաղկահիւթը, ու նարդոսի բոյրով խնկաւած իր հոգին՝ հեղումով մը կանխեց տխուր սպասը կատարել Անոր՝ որուն ձայնն այլ եւս պիտի չլսեր. իսկ Մարթա՝ իր գործունէութեան բոլոր թափովը՝ պիտի հանգրծուէր դարձեալ՝ ճենճերի ու գոլորչիններու մէջ՝ սուգի հացը կտմ մեռելոյթի ճաշը պատրաստել ի յիշատակ Անոր՝ որուն այցելութեամբն այլ եւս պիտի չկրնար բերկրիլ:

Պաշտենք Տէրը ի՛նչպէս որ կրնանք, լայց լաւագոյնին ընտրութեամբը ջանանք ազնուացնել մեր սէրը:

ԵՂԻՇԷ ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՅԻՄԱՍԿՆԵՐԸ

Մ. Վ. Ին

Յիշատակներն՝ աղուոր կեանքի մը՝ քրքում,
Կարկամ սըրտիս ցուրտ ալքերէն ապալել
Կը խուսափին, կ'անհետանան անհամբեր
Յիշատակներն՝ աղուոր կեանքի մը քրքում:

Յաւի անհուն հրծփւններով անբարբառ.
Շուրջս յաճող ըստուերներուն հետ՝ լըփն,
Տըխուր մահը կ'ողբամ անոնց ամէնքին,
Յաւի անհուն հրծփւններով անբարբառ:

Մեռոտ բոյրերն այդ ցաւագին շունչերուն,
Կըղոււմի յոյլ թըմրութիւնով մ'անկենդան
Իմ սըրտին մէջ՝ կը կուտակուին նոյն հետայն
Մեռոտ բոյրերն այդ ցաւագին շունչերուն:

Ու մենութեան սարսուռներուս իմ գըրկում
Հրեշտակաբոյր հալուէներու ծուխին պէս
Կ'անօսրանան ու կը հատնին բոցակէզ
Յիշատակներն՝ աղուոր կեանքի մը՝ քրքում:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՍԿԻՏԱՐԻ ՎԵՐՉԱԼՈՅՄՆԵՐ

IV

Շատ ծանր քունէ մը ետքը գլուխս յոգնած կ'արթննամ կանուխէն, նախորդ գիշեր կիւրեղեան էֆէնտինն առնը — ուրիշ ուսուցիչ մը — դարձեալ ուժգին վիճաքանութեան ներկայ գտնուած էի որ մինչեւ վերադարձ խօսքերու յանգեցաւ, բուն խնդիրը՝ աղոց ըստ կրօնքի աւանդութիւններուն թէ ըստ գիտական ճշմարտութիւններուն դաստիարակութիւն մը ապու վրայ էր, վարժարաններու ծրագրերը ասոնցմէ որո՞ւն վրայ պէտք էր ձեւուած ըլլար, յայտնի էր թէ երկուքը մէկ հաշտ չէին կրնար բնթանալ, ասիկա ամենքը մէկ կ'ընդունէին արդէն: Ոմանք գիտականը կը պաշտպանէին եւ կ'ըսէին թէ ամօթ էր այս դարուս մէջ աղոց Ազատ Եւայի առաջնորդին վրայ խօսելու ուրիշներ — մեծամասնութիւնը — անհաշտ կը գտնէին այդպիսի խիզախ ծրագիր մը մեր տոմային բարքերուն եւ պահանջներուն հետ եւ կը պնդէին թէ մեզի համար կըրօնքը կենսական կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ եւ այդ կարեւորութիւնը պէտք է ներշնչենք մեր աղոց՝ իրենց մանկութենէն: Մինչեւ հոս ամեն բան լաւ էր եւ արդէն հանդարտօրէն եւ շատ քաղաքավար կը խօսակցէին հոն ներկայ գտնուող էֆէնտինները, կիւները մէկ կողմ՝ հաւաքուած իրարու երես կը նայէին ժպտելով եւ կամ զիրար կը լրտեսէին:

Բայց անա յանկարծ չեմ գիտեր ինչպէ՛ս մէկը կը յանդգնի Տար-վիլն բառը արտասանել որուն կը յաջորդեն մարդուս կապիկէն սերած ըլլալու ենթադրութիւնները եւ այն ատեն — ամենքն ալ ծիծաղելիօրէն աղէտ — իրարու պարզապէս խեղկատակ խօսքեր կ'ընեն պօռպօ, ինքզինքնուն ելած, այստեղի նման . . . ալ բան մը չեմ լսեր բնականաբար միայն ձայնի անուել կամ նուազ կուլիս՝ չեշտերը հարուածներու պէս անխնայ կ'իյնան ուղեղիս մէջ: Եթէ միանգոս ըլլայի շատոնց արդէն à l'anglais մեկնում կ'ըլլայի, բայց բարեկամս չեմ գիտեր ո՛ւր ծածկուած էր: միայն որ ասն տիրուհին coup sur coup ախտահարով ներս կը մտնար եւ հարկ էր ըստ Սկիտտարի պատշաճութեան — ինծի մտնես որ կերպով յանձնարարած էին ամեն հրամայում բունէն անմիջապէս ետքը չմեկնել: մէկ կողմէն ստամոքսս բնաւաւորուած զանազան դժուարամարս բաներով, միւս կողմանէ ենթարկուած գիտական թե կրօնական վիճաքանութեան մը աղմուկներուն, պէտք էր որ վերմարդկային առողջութիւնով մը օժտուած ըլլայի տոկալու համար անվնաս:

Այսպէս գիշերը երկար ատեն տանջուեցայ յամառ գլխի ցաւէ մը եւ հիմա իրաւամբ այնքան յոգնած կ'զգամ ինքզինքս որ պիտի ու-

դէի մինչեւ իրիկուն ճերմակ սենեակին մէջ, ճերմակ բազմոցին վրայ երկնցած դիմացի գեղեցիկ եղեւինին նայել:

Առաւօտը սքանչելի է բոլորովին. կաթնագոյն մշուշը ամեն բան կը քողարկէ փետուրի փափկութիւնով մը. ընդարձակ պարտէզին մէջ թաւիչի պէս կանանչութիւն մը թեթեւ կը սարսռայ սիւքին ներքեւ եւ աղամանդի պէս ջինջ ցօղի կաթիլներ կը նշուլէն վճիտ ցոլքերով: յասմիկի թուփ մը պտտին վրայէն մագլցելով դէպ ի վեր կը կարկառէ իր նորաբոյս ճիւղերը եւ իր թարմ ծաղիկներու: Կեշտադին բուրմունքով կը խնկաւետէ մթնոլորտը. հետուէն տարտամօրէն մանիշակի, վարդի, շահպրակի հոտեր կը համնին եւ կը խառնուին միասին պահ մը, բայց սիւքը կ'առնէ կը տանի զանոնք եւ յասմիկին զգլխիչ բուրմունքը միակը կը տիրէ առաւօտուն: Լուսաւոր, թեթեւ մշուշը կ'սկսի տեղ տեղ վարդագունիլ եւ կը ծածանի շղարիչ մը պէս ամեն կողմ ներդաշնակելով գոյները եւ ձեւերը գեղեցիկ միութեան մը մէջ:

Քանի մը ծիծեռնակներ ճչելով կ'անցնին արագ կաթնագոյն օդին մէջէն եւ եղեւինին զագաթին վրայ կապոյտ կուրծքով խոշոր թռչունը թեւերը բացած հրճուանքով կը կոչէ:

Ալ մտադրած եմ բոլորովին իմ ուզած ձևովս ապրիլ եւ ինքզինքս պաշտպանել Տիկին Էֆթիկներու ներկայութենէն եւ վարժապետներու վիճաբանութիւններէն. ալ աչքերս չպիտի կրնան հանդուրժել թունաւոր, պրպտող, լրտեսող նայուածքներուն եւ ոչ ալ պիտի ուզեմ մտիկ ընել իմաստակ եւ ծածաղիկի խօսքեր:

Արեւը չուշանար գալու, եղեւինին ճիւղերը կը բոցավառին եւ քանի մը վայրկեանի մէջ մշուշը կ'անօսրանայ, կը փարատուի:

Ի՞նչ հեշտ է այսպէս նայիլ դիմացդ եւ յագենալ գեղեցկութեանէ, արդեօք երէկ գիշերուան վարժապետները չե՞ն տեսնար այս լուսաւոր երկինքը, այս հեռապատկերները, բոլոր հրճուանքը գեղեցիկ գոյներուն եւ ձեւերուն:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ քիչ մը խաղաղ գեղեցկութիւն չմտնար իրենց ատելութիւնով լեցուն եւ մթին հոգիներուն մէջ եւ ի՞նչպէս կ'ըլլայ նաեւ որ Տիկին Էֆթիկները իրենց միտը զղրդուած չեն զգար արեւին փայփայանքէն եւ հոգիով ու մարմնով թառամած ու անողոք կը մնան այս հրաշալիքօրէն թեւադրող մթնոլորտին մէջ: Որովհետեւ, ահաւասիկ, հակառակ գէշ անցուած գիշերի մը, հոգիիս մէջ հիմա ցնծուն երգ մը կայ կարծես որ զիս կը բուժէ, որ խանդաղատանք եւ գորով կը դնէ սիրտիս մէջ եւ նոյն իսկ մոռցնել կուտայ ինծի վիճաբանողներու դէմ ունեցած իրաւացի հակակրօթիւնս:

Բարեկամս ընդունելով հանդերձ թէ երէկ Կիւրեղեանին հիւրերը չափազանց աղմուկով կը յայտնէին իրենց միտքը, անբնական կը գտնէ որ ես այնքան թշնամի ըլլամ զաղափարներու փոխանակու-

թեան . . . Ի՞նչ, բան մը չկայ որ ինծի այնքան անօգուտ յոգնու-
թիւն եւ զբոսնութիւն պատճառէ որքան վիճարանութիւնները նոյն
խակ երբ շատ շահեկան նիւթի մը վրայ եւ ձեռնհաս անձերու կողմէ
ըլլան։ Ըստ իս բոլոր վիճարանութիւնները ամուլ են որովհետեւ
Իւրաքանչիւր վիճարանող հաստատ համոզուած է իր ըսածին եւ
չիւղի չափ տեղի տալ չուզեր եւ նոյն իսկ եթէ պատահի որ հա-
կառակին ճշմարիտ ըլլալը հասկնայ՝ նորէն արդիւնք մը յառաջ
չգար։ ամենէն լուրջ, խելացի, կարող համարուած մարդերուն իսկ
հոգիին խորը այնպիսի ծածկուած անոտի հպարտութիւններ կան,
այնպիսի անխոստովանելի տկարութիւններ որ չեմ գիտեր թէ եր-
բէք պատահած է մէկու մը լսել սա խօսքերը։

— Իրաւունք ունիք, սխալեցայ, տարբեր տեսակէտէ առի խն-
դիրը, ձեր ըսածին համոզուած եմ հիմա բոլորովին։

Ասկէ զատ թողլով օգտակարութեան խնդիրը, տգեղ, ամարդի
բան է, մէկու մը տունը երթալ բարեկամի ձեռին տակ եւ հոն ձիւղ
այնպիսի կարծիքներ յայտնել եւ պնդել այդ կարծիքներուն վրայ
որոնք բոլորովին հակոտնեայ են միւսին կարծիքներուն եւ որով
վերաւորիչ իրեն համար։

Բարեկամս հակառակին համոզուած է եւ քիչ մը կը խօսինք այս
նիւթին վրայ — օ՛հ քիչ մը — որովհետեւ կը վախճամ որ վիճաբա-
նութեան մը փոխուի մեր կարծիքներուն տարբերութիւնը։

— Ինծի համար, կ'ըսէ, առիթ մըն է զիս շահագրգռող նիւթի մը
վրայ ուրիշներուն տեսակէտները տեսնալ, անոնց փաստերը մտիկ
ընել եւ կշռել իմիններուս հետ։

Է՛ր քանք որ ուրիշներուն փաստերուն եւ տեսակէտներուն
տեղեկացար, ի՞նչ կ'ըլլայ։

— Այն կ'ըլլայ որ խնդիրը իր ամեն կողմէն ճակատած կ'ըլլամ,
աւելի խորը թափանցած։

— Կր կարծես որ իրարու երեսի գրեթէ պօռալով խնդիրի մը
խորը կը թափանցուի։ ատիկա ուրիշ բանի չճանայիս բայց եթէ
յաճախ յարգուած բարեկամի մը արժանապատուութիւնը վերաու-
րել, կամ փոխադարձաբար զիրար չճանչնալ, զիրար չկարենալ գը-
նահատել, որովհետեւ այն ատեն գաղափարի մը մոլեռանդութեան
մէջէն է որ պիտի գատէք ուրիշները։

Քանի որ իմ կարծիքս չունի, տխմար մըն է, անկարող մըն
է, սովորական եզրակացութիւնն է վիճարանողներուն։

Օհ գիտեմ, գաղափարի մը վրայ երկար ատեն թառելու մտա-
ծունն է որ քեզ կը խրոչեցնէ, ատիկա կնոջ մտքին յայտնի տկա-
րութիւնն է։

Բարեկամս, գիտես որ բնաւ ֆէմինիստ չեմ եւ բնաւ փոյթս
չէ թէ իմ ուղեղս իր տեսակին մէջ գերազանց է այդ մարդուն ու-
ղեղէն թէ ոչ եւ ատիկա շատ բարեբաղդաբար, որովհետեւ հիմա կա-

տաղի վիճաբանութեան մը մէջ պիտի իյնայինք եւ ապահով իմ ուղեղիս որակը քննելէ աւելի կ'ընտրեմ երջանիկ inferioritէի մը մէջ ապրել եթէ առիկա ինծի թոյլ կուտայ սքանչելի եւ հոտաւետ խահուէի մը բուրմունքը եւ հեղուկը ներշնչելով աչքերս զանդազորէն պտտցնել առ աղուոր բաներուն վրայ:

— Մէկ խօսքով եթէ քեզի ծուլութեան իրաւունքը տար:

— Ե՛հ, ինչո՞ւ չէ, եւ կը կարծեմ որ եթէ Փեռնիսպոլիսը իրաւ խելացի ըլլային՝ այդ իրաւունքը որ արդէն ունէին, ձեռքէ չէին հաներ: Բանն այն է որ սովորաբար այդ իմաստակներուն պատճառաւ այնքան գերազանցօրէն խելացի կ'ընէր, տուժելու վրայ են:

V

Կէս օրէ վերջը երկու Սկիւտարցի Տիկիններու այցելութիւնը կը խանգարէ իմ խաղաղ ծուլութիւնս որ ըստ բարեկամիս անհանգստող համեմատութիւններ տոնելու վրայ է: Այլ սովորաբար իրիկունը բարեկամիս հրաւերին՝ դէպ ի բարձունքը ելնելու, չեմ դիմադրեր եւ շտապով դուրս կ'ելնեմ իմ հիւրերուս ետեւէն որոնք իրենց գիրուկ թիկունքը դարձուցած արեւմուտքին տատանելով կը հեռանան ուսուսի հարադատ քոյրերու պէս: Ղիս բամբասելու վրայ են անշուշտ, այնչա՛փ համաձայն կը թուին իրարու, փորձառութեամբ դիտեմ որ երկու կ'ընէր բացարձակ համաձայնութեան մը կը հասնին երբ մէկու մը վրայ դէշ խօսելու զբաղած են միայն, բամբասանքին այս թանկագին եւ բարեւար աղդեցութիւնը հաստատելէս ետքը կ'ընէրու մէջ, միշտ զարմացած եմ որ բարոյախօսները դէշ ունակութիւն մը համարած են զայն:

Օղբ մեղրի պէս քաղցրահամ է. մօտակայ պարտէզէ մը ծաղիկներ թառամելէ առաջ կ'արտաշնչեն իրենց վերջին շունչը ու մորթիս վրայէն փայփայանքի պէս կ'անցնի թափառական դեղին փոշիներու հեշտագին սարսուռը, որոնց տեւելու, ապրելու կամքով առիւ մասնիկները իրենց ակնջանքը կը բուրեն մեղմօրէն, Սկիւտարի ոսկեղօծ վերջալոյսի պահուն:

Առանց զգալու կը յառաջանանք եւ հիմա կը տեսնեմ Ս. Խաչ վարժարաններուն բարձրագոյն շէնքերը, քանի՜ կը մօտենանք տղոց շէնքը եւ երբեմն ուսուցչի ձայնը ընկերացած զանդակի մը հնչիւնին կը լսենք հեռզհեռէ որոշակի տարրինդէ՛, իմ մանկութենէս ի վեր, կարծես բան մը փոխուած չէ, նոյն շշուկը, նոյն ուսուցչին ձայնը, նոյն զանգակը, ապաւորութիւնը այնքան ուժգին է որ վայրկեան մը պատրանքը կ'ունենամ ինքզինքս տղայ զգալու եւ ինծի կը թուի թէ փողոցը պիտի դառնամ, աղջկանց վարժարանի երկաթէ դուռը պիտի հրեմ ու սանդուղներէն վեր պիտի վազեմ ու սրահին մէջ ամենքը իր սեղը պիտի գտնամ, իմ ընկերուհիներս, իմ վարժապետներս, իմ օրիորդս . . . : Այս մտածումներով կ'շտապեմ

դէպ ի դուռը եւ կը կենամ. արձակուրդի ատեն է, պզտիկ աղջիկներ կը մեկնին խմբովին. մեր ժամանակի թիփերը, նոյն դէմքի արտայայտութիւնները, քիչ մըն ա'լ, եւ կարծես անուաններ պիտի որոշեմ. Աղանի, Ջարուհի, Վարդանուշ . . . ու կը խորհիմ որ այդ նմանութեան մէջ զարմանալի բան չկայ եւ թէ շատ հաւանականաբար իմ ընկերուհիներու աղջիկներն են ասոնք . . . տհաւասիկ, արդէն սերունդ մը զլտորած է մեր վրայէն ու բոլոր այդ նորածիւնները, բոլոր այդ վաղուան սերմերը գողտր յուզմունքով մը կը լեցնեն ինծի, իբր թէ իմ աղջիկներս ըլլային նոյն միջոցին խոշոր սեւ աչքեր կը տեսնեմ արցունքով ողողւած:

— Աղջիկ, ինչո՞ւ կուլաս:

Պատասխան չի տար ու խրաչած կը հեռանայ. քովէն մէկը կը պատասխանէ.

— Օրիորդը զէրօ դրաւ իրեն:

Եւդո՞ պզտիկ աղե'կ, ի'նչպէս քու արցունքներովդ տեսիլ ուժգին կ'արթնցնես իմ մէջս մանկական յիշատակներ. քիչ լացեր եմ զրօնելու, անիրաւ յանդիմանութիւններու համար, ու կարծես հիմա իրենցմէ մէկն եմ ես ալ, խեղճ պզտիկ հոգի, սիրոյ եւ գորովանքի ծարաւ, անտեսուած իմ ընկերուհիներէս եւ յաճախ անիրաւուած մեծերէն, ու տհա մի առ մի դպրոցական չքանին օրերը կը ցցուին մտքիս մէջ, երկար, տաղակալի եւ ծանր իմ դիւրագգաց, ջղազրդիւ մանկութեանս համար:

Շատերը երջանկութիւնը ունին իրենց մանկութիւնը վարդազոյն տեսնելու, մանկութեան յիշատակները կարծես թէ ստիպուած են թելելու, քաղցր եւ հաճելի ըլլալու. ինծի կը թուի թէ պայմանադրական ձևի մը հպատակելու համար է այդ միայն եւ թէ մեր մանկութիւնը երջանիկ չէր կրնար ըլլալ ի նկատի տանելով մեզ դաստիարակելու պաշտօն ունեցող անձերուն հոգեկան եւ բարոյական վիճակը եւ այն պայմանները որոնց մէջ ապրած ենք:

Այլ պայմանները դժբաղդաբար նոյնը մնացած կը թուին մինչեւ հիմա, հո'ն դպրոցին սեմին վրայ, արձակուող աղոց ոմանց աչքերուն մէջ տեսայ եւ ճանչցայ մեր ժամանակներուն անձկազին նայուածքը, նոյն դառնութեան ծայրը մանկական չրթունքներուն անկիւնը եւ կամ վայրենի ու բախտաւթիւնը ազատ ըլլալու եւ ա'լ չլսելու դաստիարակին նեղացուցիչ ջղապրգիւ ձայնը, հրամանները, արգելքները:

Տխրած կը մեկնիմ դպրոցէն եւ համբան բարեկամիս հետ կը խօսինք դպրոցական դէպքերու եւ թիփերու վրայ, իմ ուսուցիչներէս շատերը իրեններն ու եղած են եւ ի'նչ շարք, չարազուշակ, տխմարօրէն խիստ, բնուոր տխրալիկներու՝ երբեմն միայն գողտր հոգի մը կամ կարող միայն մը կ'անցնի մեր անուանումներուն մէջ, ա'յնքան հաշուաղիւտ սակայն որ մենք անգամ կը զարմանանք:

— Ան ուրիշ, անիկա վարժապետներուն շարքին մէջ մի՛ դնելու
 Խօսակցութիւնը թափառելով կուգայ Ս . . . Եանին, Ֆրանսե-
 րէնի շատ հմուտ ուսուցչին որ կարծեմ քիչ մը բոլոր իր աշակերտ-
 ներուն խրատելակը եղած է:

Բոլոր անոնք որ Ֆրանսերէնի դատ առած են՝ ճանչցած են Ս . . .
 Եանը, իր յիշատակը ամենէն բունն է իմ մէջս թերեւս անոր համար
 որ ամենէն շատ իր անոտի յաւակնութիւններով եւ բռնաւոր խն-
 արութիւնովը շարչրկած է ինծի: Օրերով լացած եմ իր պատճառով
 եւ որքան ալ որ պզտիկ աղջիկները չապլ ըլլան արցունքի, կա-
 րելի՞ է մոռնալ մէկը որ այնքան արցունք թափել տուած է: Ղեւ
 դրեթէ սարսափով կը յիշեմ իր երկայն զաւարտող հասակը դասա-
 րանին սեմին վրայ որ կ'ահաբեկէր զիս եւ անանկ շուարում մը կը
 պատճառէր որ գիտցածս ալ կը մոռնայի այնքան քիչ բան ար-
 գէն — եւ ամբողջով, զողահար կ'սպասէր որ իմ կարգս դար դասի
 ելնելու: Իր պզտիկ միջին աչքերը, իր հեգնող եւ անգութ նայուած-
 քը, եւ մանաւանդ իր ջղուտ մատներուն զգայնութիւնը ականջիս
 վրայ: չեմ կրցած մոռնալ բնաւ: ու կը խորհիմ որ այդ մարդը իրա-
 ւամբ ի՞նչ վատառողջ եւ տխուր հոգի մը ունենալու էր այնքան
*cygnisme*ով պզտիկ աղջիկները եւ տղաքները տանջելու համար:
 Ս . . . Եան միամաւորապէս ինծի տարօրինակ վախ մը կ'աղդէր
 զոր նշմարած ըլլալու էր եւ որով կը զուարճանար: որովհետեւ
 ժամուան մէջ երեք քառորդը ինձմով կը կ'ղաղդէր մանրամասնօրէն
 դասը հարցնելով եւ պատժելով . . . : Այլ եւս մի՛ զարմանաք երբ
 ըսեմ թէ զպրօցէն չըջանաւարտ եղած ատենս Ֆրանսերէնի գիրերը
 միայն կը ճանչնայի եւ շատ պղտոր եւ հարեւանցի գաղափար մը
 միայն ունէի լեզուին վրայ: Այլ սակայն Ս . . . Եան իր ճիւղին մէջ
 ամենակարող եւ հմուտ ուսուցիչ մըն էր:

Կ . . . Եան եւս կարող ուսուցիչ մըն էր: Խանդավառ, աշխոյժ,
 բարի գոր շատ կը սիրէի եւ որուն համար ամեն անձնութիւն
 կարող էի բաց Կ . . . Եանն էր որ առաջին անգամ այնքան ուժ-
 գնօրէն մարդկային հոգիին ճղճիմութեան գաղափարը տուաւ ինծի:
 Գրաւոր քննութեան մը միջոցին էր, շարադրութիւններ կը պատ-
 րաստէինք: Ընկերուհիներէս մէկը որ իմ թուաբանութեան քննու-
 թեանս օգնած էր՝ այսինքն դիտմամբ սխալ լուծած էր խնդրոս որ-
 պէսզի պակաս թիւ առնեմ, — այդ հեռատես վարպետութիւնները
 զիս կը հիացնէին միշտ այն ատեն — խնդրեց որ փոխարէն իր շա-
 րադրութիւնը գրեմ: Իմս վերջայնիւ ետքը, քիչ մը հապճեպով ընկե-
 րուհիիս համար ալ գրեցի: Կ . . . Եան ատենէ մը ի վեր գէշ աչքով
 կը նայէր ինծի: Ինչո՞ւ . . . չեմ գիտեր: միայն թէ քանի մը անգամ
 յոխորտալով իր յօդուածները կարդալէ ետքը նշանակիչ ձեւով մը
 ինծի նայելով ըսած էր:

— Կը տեսնաս, զբականութեան յաւակնութիւններ ունենալը

չբաւեր, պէտք է խմոր ունենալ:

Կարծես թէ քէն ունենար ինծի, գրականութեան պէս անմատ-
չելի եւ իրեն նման բացառիկ խմոր ունեցող անձերու յատուկ աս-
պարէզի մը տարտամօրէն փափաք ունենալուս: Ինչ որ ալ ըլլայ,
խեղճ մարդը դպրոցական տղջկան մը հետ չափուիլ զիջանելու հա-
մար ի՞նչ հոգեկան տաքնապներու մէջ եղած ըլլալու է եւ եթէ իր
տիրական, յայտնի տաղանդը չըլլար, չպիտի զարմանք պատճառէր
իր ողորմելի երկչոտութիւնը:

Արդ Կ . . . եան իմ ընկերուհիս՝ որուն շարադրութիւնը գրած
էի, բարձրագոյն թիւը գրած էր եւ իմինիս ամենէն յետինը:

Ասիկա այնքան որոշ, ջախջախիչ յայտնութիւն մը եղաւ ինծի
համար մարդուս փոքրօրէնութեան, տխմար քինախնդրութեան վրայ
որ ապշած մնացի եւ իմ տարապայման զարմացումիս մէջ կարծելով
թէ չփոթութիւն մը եղած է՝ եղելութիւնը յայտնեցի տեսուչին. —
թոքախտաւոր մը որ իր անցուցած տենդագին գիշերներուն դայ-
րոյթը տղոցմէն կ'առնէր:

Տեսուչը հաստատեց Կ . . . եանին թիւերը եւ ոչ միայն ասիկա
զինքը չապշեցուց, ինչպէս կ'սպասէի, այլ շատ հանդարտօրէն եւ
ծիծաղելի լըջութիւնով մը իմ արդէն շատ ոչինչ թիւս զրօի մը վե-
րածեց, քննութեան միջոցին ուրիշին օգնած ըլլալուս համար:

ԶԱՊԷԼ ԵՍՍՏՅԵԱՆ

ԳԱԻԱՌԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՔԱՊՕԹԻՆՆԵՐԸ

Երեք շաբաթէ իվեր գիւղին տխուր ու խոփու հանդարտութիւ-
նը խոռված է անօրինակ կերպով: Մեղամաղձութեան ու մտածկոտ
ինքնամփոփման սովորական մշուշը սկըթուած է պահ մը կարծես
գիւղի սեւ հորիզոնին վրայէն, ու ոգեւորութեան կայծեր կը բռն-
կին հոգիներու խորը: Սովորաբար ստուերոտ, անժպիտ, մտահոգ
դէմքերու վրայ իսկ՝ յանկարծական զուարթութեան ուրուագիծ մը
կը ճառագայթէ: Ինչ պատահած է արդեօք: Բայց «Օսմանեան
Զաւեշտական թատերախօս մը» մը ներկայացումներ կուտայ քսան
օրէ ի վեր: Ահագին ու անօրինակ դէպք. հինգ կամ տասը տարին
հազիւ անգամ մը կը պատահի:

Դիւղին պատանի եւ նրբատաարդ դասակարգը եթէ ուրախու-
թեամբ յուզուած է՝ միւս կողմէն՝ տուներու խաղաղ անկիւններն
իսկ խռոված են: Ասանկ անպարկիշոտ նորութիւնները մեզի համա՞
էին: Մանաւանդ թէ՝ աշուր բան՝ խուճախ մէջ կին խաղացողներ

ալ կը գտնուին եղեր, աղջիկներ՝ Ըլլալու բան է։ Ու այդ ջլթիկներ, պատկառանքի եւ ամօթխածութեան նուիրական չափեր կ'անակնադրուին սկրթած, յայրատ նայուածքներով ղինուած հանգիստսրահի մը առջեւ կը ցուցադրեն եղեր իրենց մերկ կուրծքերն ու կիսամերկ սրունքները, առանց խիպի ու խղճմտանքի։ Կիներուն պարկեշտ տղատակարար ուրիշ լեզու չպիտի կրնար գործածել։ Կան ալ որ անկեղծօրէն կը ցաւին այդ ինկածներուն, այդ թշուառներուն սեւ ճակատագրին վրան։ Անոնք չունին ընտանեկան կեանք, չունին օճախի անդորրաւէտ մթնոլորտին կազդուրիչ միտթարութիւնները։ Կը թափառին տենդոտ, յուզումնալից, ջգադրգիւ, քաղքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, նշաւակ բաղդին ամէն տեսակ անակնխաղներուն։ Չարաքստիկ օր մը, սեւ ճամբու մը մէջ մոլորական ուղեորներն են անոնք, այլեւս կորուսած իրենց մարդկային անկախութիւնը, ծախուած, ինկած։ Մանաւանդ թէ՛ հայեր էին։

Հասարակաց կարծիքը այսպիսի գեղերումներ կ'ունենայ երջանիկ խումբին շուրջը՝ որ իր վրայ միայն խօսիլ կուտայ, սրճարանին մէջ, շուկան, տունները, երկու հոգի իրարու քով՝ անպատճառ կը խօսին անոնց վրայ։ «Մէկ աղջիկը շատ գեղեցիկ է. շատ լաւ կը պարէ եղեր. պարկեշտ աղջիկ մըն է եղեր. լիտի ու սկրթած չէ եղեր. պոկսեցի են եղեր, այսինչ տեղէն կուգան եղեր, այնինչ տեղ պիտի երթան եղեր. հապա Քօմբօքը. աս'նկ էր խնդացնէ, նա'նկ կը խնդացնէ, *նա նա* » Իրարու խանդավառ ու ակորժալից քօնթնամտերներ կուտան, կը պատմեն ու կը բացատրեն իրենց սքանչելի ցումները, զնանգատումներն, սրտառուչ անկեղծութեամբ։

Եւ ի՞նչպէս կուզէք որ քապօթէնը, որ ասոնց ամէնուն ապահով գիտակցութիւնն ունի, ինքզինքը երջանիկ ու վարձատրուած չզգայ լիուրի։ Կա՞յ աւելի կաղդուրիչ միտթարութիւն քապօթէնի սնափառութեան համար քան ապահովութիւն թէ՛ հետաքրքրութեան ու հիացման առարկան դարձած է ինքը ամբողջ հասարակութեան մը։ Ամէնէն յետին քապօթէնի կուրծքին տակ՝ Բինի մը ոգիէն բան մը ըլլալու է։ Երկու ոտքը կէս բապուճի մը մէջ, ծակ տաքատով ու ճինուկ վերարկուով մը, կեանքը կոխկռտելու հարկադրուած երկայնամաղ քապօթէն մը՝ քովէդ անցած ատեն վրէժ տեսնելու, աշխարհն իսկ տեսնելու ժամանակ չունի, իր քալուածքին մէջ ու իր շլմորած նայուածքին մէջ՝ դրոշմը կ'այ լուսաւոր խաչալի մը յետապնդումին լուրջ մտահոգութեան։ Եւ իրաւամբ, քանզի այնքան տխրօրէն տափալ է սովորական մահկանացուներու կեանքի նորիզօնը։ Ո՞վ իրաւունք տուաւ արգահատելու քապօթէնին վրայ։ Այդպիսի արգահատանք մը չափազանց անտեղի կերպով վեհանձն էր։ Քապօթէնը գո՛ր ու երջանիկ է եւ գուժ կ'զգայ իր վրայ աշխօրէն հիացողներուն նկատմամբ։ Հարկ չկայ որ արգահատիք իրեն՝ պարտաւոր էք միայն սքանչանալ։

Սրճարաններու մէջ եւ փողոցները՝ հեազհետէ ճանչցանք խումբին կարեւոր անդամները՝ Տնօրէն, Սաֆվէթ էֆի, բարի, պատուական հօճայի զբօսեւոյթով զիրու կ'սիրուն մարդ մըն է։ Իր ծանրակշիռ զիւրքին խորունկ գիտակցութեան լուրջ շնորհը կայ իր շարժութեաններուն մէջ։ Զարմանալի եւ հակասական պիտի թուէր որ այս մարդը խեղկատակի եւ խպիչի դեր կատարէր բեմին վրայ։ Իրբեւ գերասան՝ քաղօթէն մըն է իր կարգին, բայց իբրեւ ծեփենայիչ՝ (parodiste) Սաֆվէթ էֆի տաղանդի աէր մէկն է։ Հազուադէպ է որ մարդ ունենայ այնքան բազմաձեւ ձկունութիւն, յաջողապէս կեղծելու համար այնքան տնտամանման թիփեր իրենց գաւառաբարբառին, իրենց տոնմային լեզուին բոլոր իսկատիպ յատկաբանութիւններովն ու երանգներովը։ Անգամ մը Սաֆվէթ էֆի, զաւելտական ներկայացում մը տուաւ միս մինակ, ու միաժամանակ պատկերացուց զանազան թիփերու ցուցադրութիւններ, ձուեր, արարքներ՝ որք՝ ծաղրանկաչային հաիաղանցութիւններով բայց կենդանի իսկատպութեամբ տաղանդալից իրագործումներ էին։

Խումբի մէկ ուրիշ կարեւոր անդամ առաջին անգամ ստ'պէս ճանչցանք ցրտկեկ իրիկուն մըն էր թափառաշրջիկի երեւոյթով թշուառ, կաղ յոգնութենէ փճացած եւ ցուրտէն ու թերեւս անօթութենէն կործանած մարդ մըն էր, որ զինեալունէն ներս մտաւ ու վաւարանին քով փութաց, զայն իր լազուկներով գրկելու խանդաղատանք մը դնելով իր դիմի ու մտահոգ դէմքին վրայ։ Յաջորդ օրը մէկէն ի մէկ կերպարանափոխ եղած էր, վերագտնելու համար իր քաղօթէնի բոլոր շնորհները։ Ուրիշ մըն ալ, երկայն գուռը մազերով, նայուածքի սպառնական արտայայտութեամբ, նիհար սակրուա, աօն-քիչօթական դէմք մը, վերամբարձ խորսա պեխերով Շատ հին շատ աղտոտ եւ զուռթափ ֆէս մը՝ այդ արուեստագէտի մազերով երջանիկ զլիւն վրայ, բան մը չէր պակսեցուցած իր վսեմ գոռոզութենէն։ Մանաւանդ թէ՛ առաջին ներկայացման յաջորդ օրը՝ կարելի եղեր էր հինը նեախ ու նոր ֆէսով մը փառաւորել այդ բաշերը։ Ուրիշ մըն ալ, քիւլան-պէյի թիփ մը։ Բաւական մաքուր վրայ-գլուխ, բայց յայտնի զրոշմ մը՝ որ զինքը կը կապէ ճոխ բարձրութեան մը սամաններէն՝ ստորնայարկի աշխարհին վաւաչանքն ու գեանաքարչ երջանկութիւններն գերադասող անհոգ ապրողի տիպարին։ Բնա՛ւ չկաղապարուած ու միշտ կատարին վրայ մէկ կողմէն զխոմամբ ճղմուած ու ճմրթկուած ֆէս մը կը կրէ հաւասարադէս բաշեղ գլուխի մը վրայ։ Ի՞նչ հմայք, ի՞նչ գիւթութիւն, այդ խիզախօրէն ուշադրաւ կանոնադանցութեան մէջ

Տակաւին ուրիշ գերասաններ ալ կային, զորս յետոյ միայն, գերասանուհիներուն հետ, բախան ունեցանք ճանչնալու թատերաբեմին վրայ, ներկայացման մը պահուն։

* * *

Արդ, իրեկուն մը, ուր ի նպաստ ամբողջ խումբին ներկայացում մը պիտի տրուէր, ստիպուած գտայ ինքզինքս ներկայ գտնուելու։ Ներկայացումին անսովոր կերպով փայլուն ըլլալը կը հռչակուէր։ Յորեկէն իսկ ազդեր կը պտտցնէին փողոցներուն մէջ։ Երկայն ու նեղ տախտակէ շրջանակի մը վրայ, կը փռուէր հրաշակերտ ազդանկարը։ Տաճկերէն ու հայերէն խոշոր կարմիր կանանչ գրերով կ'ազդարարէին ներկայացումը, երգչուհի-գերասանուհիներուն, դերասաններուն անունները։ Քանթօլար, Տիւէթօլար, Նուարդ հանրմ, Նուրիցա հանրմ թարափլարնտան, բանթօմիմա, ումում քումփանեսա թարափընտան, *l'es* Affiche ին ուշագրաւ ու կարեւորագոյն մասը կը կազմէր՝ թատերախաղին զոր տոամ կ'անուանէին, էն՝ յուզիչ, էն տռամաթիք արարուածին մէկ տեսարանը, գծագրուած տեսարաններուն մէկ նկարիչ անդամին կողմէ։ Ինչ ճոխ երանգապնակ, ինչ շուայ վրձին։ Կը հիանայինք այս անհեթեթութեան գլուխ-գործոցին վրայ։ Դիմերու եւ ներկերու բարբարոս, առատածեռն խառնուրդ մը, ուշագրաւ իր նախնականութեամբն ու ումիկ անհեթեթութեամբ։ Կը յիշեցնէր այն տղայական պատկերները՝ զորս գունաւոր մատիտներով կը գծագրեն դպրոցականները իրենց դասագրքերու կողքին վրայ։

Ազդանկարն չուկաներուն եւ փողոցներուն մէջ կը պտտցնեն խումբէն երկու կարեւոր դէմքեր։ Կը հնչեցնեն զանգակ մը, եւ կը հռչակեն արտակարգ ներկայացումին շլացուցիչ ստորոգելիները։ Բղէզներու, գնչուի անվարտի տղոց, դպրոցէն փախտական ստամբակներու վոհմակ մը անոնց ետեւէն կախուած է։ Քապօթէնները, չուկաներէն անցած ատեն, անսահման գոհութեան, արհամարհոտ բաւականութեան ճառագայթարձակ դէմք մը կը պտտցնեն, իրենց չուրջի գեղջուկ թշուառութիւններուն վրայ։

Վերջապէս, գիշերուան ժամը երկուքին, կ'երթանք ի թատրոն։ Հայոց ազգային կալուածներէն քանգարան անուանեալ դինետան մէկ մասին մէջ կ'առուցուած է թատերաբեմը։ Օղիով ու գինիով մկրտուած անուանակոչութիւն մը, այս թանգարան անունը, այնքա՛ն ճանաղէպօրէն նեղնական։

Վարադոյրը դեռ չէ բացուած։ Ներկուած կտաւ մըն է ան, որուն վրայ ծով մը, չղենաւ մը եւ Պոլսոյ Գըզ-Քուլէսին։ Առաջին եւ երկրորդ կարգի տոմսակներու կամայական բաժանում մը հաստատած են, բայց չի դիտցուիր թէ ուրկէ ուր է անոնց սահմանը։ Մըտնողներու ելնողներու խումբն բազմութիւն մը խճողած է հանդիսասրահը։ Հանդիսականները միմ մասով կը բազկաւան պատանիներէ, երիտասարդներէ։ Խելքը խրատ մարդու ցանկալի համբաւին տիրացած դէմքեր՝ ի հարկէ չպիտր ուզէին գտնուիլ այդպիսի կասկածելի

միջավայրի մը մէջ, Քանի մը ոստիկանութեան պաշտօնեաներ՝ կարգապահութեան հսկելու պաշտօն ունին Աղմուկը, իրարանցումը, անկարգութիւնն ու խառնաշփոթութիւնը սահման չունին: Միջնորարը ծանրացած, միջնցած եւ անհանդուրժելի դարձած է ծխախոտի մուխով, արտաշնչութիւններով, զազրելի դարձնողութիւններով, զժոխքի ստորերկրեայ յարկաբաժինի մը պէս:

Ժամ մը պարտաւորուեցանք սպասելու, որպէսզի հանդիսականները տմբողջանան, աւելի կամ նուազ կարգապահութիւնը հաստատուի, որ ատեն՝ վարագոյրը բացուեցաւ, նուազախումբին կողմէ նուազուած պարերգով մը:

Այն տոնն տեսարանն եկաւ 14-15 տարեկան աղջիկ մը, եւ ըսկսաւ երգել ու պարել, հետեւելով զարնուած եղանակին: Ծեփուած զէմքով, ետեւէն անխնամ թողուած մազերով, կիսամերկ դեռարոյս կուրծքերով, տրտմութեամբ ամպոտած նայուածքով տղեկ մըն է՝ իր նիհար բաղուկները օղին մէջ կ'ուրուաղծեն կշռութիւններ, պատրանքին անտեսանելի թիթեռները բռնելու հետամտութիւն մը ձեւացնելով մատներու ծայրով: Երգելու եւ պարելու համար՝ ի դործ կը դնէ իր նորավարժ տաղանգին բովանդակ թափն ու եւանդը: Բայց իր ամբողջութեան մէջ հէգ ու որբունակ բան մը կայ՝ որ կ'արգահատեցնէ: Երգած ատեն՝ իր վիզին վրայ կ'ուռին երակներ, ու կը բացատրեն իր մարած, անփայ ձայնին տառապեցնող ճիգերը: Զօրաւոր, անճողոպրելի ատամնադոյցքին մէջ բռնուած թշուառականի մը տպաւորութիւնը կը թողու: Բայց ինքը շատ զոհ ըլլալ կը թուի հոն, երբ որտաւնդոստ ծափահարութիւններով քաջալերուած կը դանէ ինքզինքը, իր սկսնակ երգչուհիի այս վարժութիւններուն մէջ: Այսպէս, շարունակեց 4-5 վարագոյր, զանազան տեսակ պարեր ձեռնացնելով ու երգելով: Յետոյ Փարսայի ելաւ դերասաններէն մէկին ընկերակցութեամբ, դրամական նուէրներ հաւաքելով հանդիսականներէն: Հոս ալ իրեն համար ստորնութեան պարագայ մը չտեսնուեցաւ: Այդ պայմաններու մէջ զրամ հաւաքող մը պարտաոր է շատ մը անհանդստութիւններու հանդուրժել:

Քիչ վերջը հանդիսասարահը նոր խանդավառութեան մը մէջ որտաց, ուրիշ երգչուհիի մը երեւումով: Ասիկայ քիչ մը աւելի մեծ էր, հաւանականաբար 18-20 տարեկան: Գեղեցիկ էր ու շնորհալի: Իր ձուածեւ գէմքին վրայ, յունական արձանի մը խաղաղ ու ներդաշնակ կանոնաւորութեան գիտակցութիւնը կը հանգչէր: Յայտնապէս գիտէր թէ ինչ կ'սպասուէր իրմէ: Դիտէր նաեւ թէ ո՛ր աստիճանով տաղանդ եւ ընդունակութիւն կար իր մէջ՝ հանդիսասարահին ակընկալիքներուն զոհացում տալու: Կը կրէր վարդազոյն պաթիթէ օձուտ հոլանի պարեգօտ մը, վերէն վար թոյլ կերպով հագնուած, որ խենեշ անդադոնապահութեամբ մը կը մատնէր իր կուրծքերուն շուշանաթոյր թարմ կլորութիւնները: Իր նշաձեւ միջին աչքե-

րուն ծարիրին ընդմէջէն, ցանկութեան ճրագներուն փայլը կ'ստորագծուէր: Իր բոլոր ձեւերը, կշռուած գիտակից արուեստի մը հրաւիրող հնարքներուն չնորհը կը կրէին: Ազնուապետական շատ նուրբ ու մանր ձեւքեր ունէր, որոնց մասններով, իր կարգին, պարած ատեն, կշաւար շարժումներու մէջ, պարանքներու հրթիռներուն կարծես կը նեղապնդէր: Իր նուրբ ու ձկուն իրանին, իր կտրված նաւէտ կուրծքերուն իր բարեձեւ պորտին ու իր նրբաձուլ սրբունքներուն բոլոր ընդունակութիւնները, բոլոր առաձգականութիւնը ի նանդէս բերաւ: Պորտի խաղը մանաւանդ՝ հանդիսատարն խենեղանքի, մոզնեայ արքայութեան մը բռնն մոլուցքովն ու տենդահարութեամբը համակեց: Ապուշ ու բերանարաց հիպոստոմներ, ցանկութեան ու զինովութեան զասանցանքներ, հատուցանքներ, մեղմ ու մարած ձայնարկութիւններ՝ բռնն ազաղակներու ընդմէջէն, կը լեցնէին մթնոլորտը:

Պարուհիին շարժումներուն, նայուածքներուն, իր ամբողջութեան մէջ՝ ամէն բան կը պատշաճէր պարերգին ցանկութեամբ օծուած խօսքերուն: Վերէն վար թոյլ նագուած թեթեւ պարեզօտը, կ'զգացնէր պորտին կշաւար ելեւէջները կուրծքերուն երերակումները, որոնց կ'ընկերանային արտայայտիչ, բացառող զիմածոմներ, բազուկներու կշաւանդանդաղ եւ ստորագծող շարժումներ:

Այդ արեւոյթութեան վայրկեաններէն մին էր, երբ յանկարծ դուր տէն ուժգին նետուած քար մը կուգայ խորտակել զինետան պատուհաններէն մին որ ցրելի ցրելի կը փչրուի, անհամար կտորուանքներ թափելով՝ հանդիսականներուն վրայ: Այս բարբարոս ու վտանգաւոր ընդմիջում ընտղները փողոցի պզտիկ սաահակներ են, որք դուրսը, զինետան դրան առջեւ, խոնուած են, ու կ'աշխատին ներկայացումը զնուել, բեղկերուն եւ վարագուրած պատուհաններուն ծերպերէն զիրար նրմակելով, զիրար կոխկրտելով:

Վերջապէս մթնոլորտը ծանրօրէն ելեկտրացած է, բազոսեան տօնի մը հեշտական սարսուռներով: Եունչ տոնել կարելի չէր մուխի եւ արտաշնչութեանց այդ հեղձուցիչ ողողումին մէջ: Ու երգչուհին դեռ կը պարէր ու կերգէր. միշտ կը պարէր ու կ'երգէր. մինչեւ բարձրագոյն խանդավառութեան, մինչեւ յիմար զասանցանք: Չեմ գիտեր թէ ինչ անսովոր ծափահարութիւններ քանի՜ անգամներ զինքը ի բեմ հրաւիրեցին. իր լուազոյն յաջողութիւններուն մէջ, նուարդ նանրմ կ'երեւի թէ վարպետ պարուհի մըն է: Իր փառաւոր ասպարէզին բոլոր հնարքներուն գիտակից է, եւ կարող՝ զանոնք յաջողապէս գործադրութեան դնելու:

Վերջապէս ալ յոգնած ըլլալու էր: Ներեցին ալեւս իրեն որ վերջացնէր եւ իր կարգին փարոսայի ելաւ: Հանդիսատարն ալ յատուկ խնդրուած էր որ հանգիսականները կործնո իրարու վրայ սատած էին: Բապօթէնը չըլեցաւ այդ խաժամութիւն մէջ, մետաք-

սեայ զրամապանակ մը ձեռքը, եւ հաւաքեց անոր մէջ բարեսիրաբար նետուած հինգ կամ տասը փարանոց շոպլութիւնները: Անանուն, անծանօթ, վայրկեանական սիրահարներ՝ քանի մը զրուշի մեծանձնեայ առատածեղունութիւն մը շատ չգտան իրենց համեստ ու զփրաղէ՝ այլ անտառսիրտ քսակին համար: Եւ երգչուհին անցաւ այդ անբօխին մէջէն, իր սրունքները չկրնալով փրկել արջիւ հանդիսականներուն տենդոտ ձեռքերուն: Եւ սրունքներուն ցանկալիս հետապնդումներէն:

Հոս կը վերջանաւ իր տեսակին մէջ ամենէն իսկատիպ մասը այս երեւոյթին: Երկրորդ մասը, մեղօտրամական ներկայացումի նմանութիւն մը, իրական քապօթինաժի մաս կը կազմէ: Հարուստ եւ աշխուական ընտանիքի մը մէկ հատիկ գեղանի աղջիկը, յանկարծ կը սիրահարուի եկեղեցիին դուռը մուրացկանութիւն ընող երթաւ՝ օարդի մը: Եւ այդ արտառոց սէրը կը մղէ զինքը զոհելու իր հայրը՝ զոր կ'ապաննէ այդ մուրացիկը, — ծպտեալ փախստական մը —, եւ իր եղբայրը՝ զոր ինքն իսկ զաշունհար կ'ապաննէ, ազատելու համար անոր կշտամբանքներէն ու հետապնդումներէն: Ասանց ամենը շուտով եւ դիւրին տեպի կունենան ու իրարու կը յաջորդեն: Արդարութիւնը, սակայն, ինչպէս պիտի դուշակուէր, կը գտնէ ու ձեռք կ'անցնէ ոճրագործները: Մուրացիկ աղան կը յանձնուի աստուածային զուգադիպութեամբ մը գահիճի մը՝ որ իր պարագը կատարելէ յետոյ միայն կըլլայ թէ իր իսկ կորսուած դաւակը գլխատած ըլլալու սարսափելի պարագային մէջ կը գտնուի, եւ անձնապահ կ'ըլլայ: Վերջին փարագոյրը կը բացուի ու կը գոցուի գլխատուած սիրահարին, կախաղան հանուած աղջկան, եւ ինքնասպան գահիճին գիտկներուն վրայ, որք կը զարմանան թէ ինչպէս յանկարծ իրարու քով կը գտնուին:

Ասանց յուշարարի կատարուած այս դերերը, ըստ Տիկին Մէթէրլինկի, հանճարեղ բաներ ըլլալու են, կ'երեւի թէ Խնդիրն այն է որ, լացողներ իսկ գտնուեցան: Բայց գտնուեցան որ, հոն ուր պատշաճապէս պիտի կրնային լալ, խնդացին յանկարծ:

Մեկնեցայ թատրոնէն՝ տպաւորութիւններուս համբիշը քակելով:

Ահա՛ թատերական ներկայացումի մը համարատուութիւնը՝ գաւառին մէջ:

Բայց տակաւին խուճըր մէկնած չէ ու գիւղին սովորական անդրրը կը մնայ խանդարուած, վերիվայր չըջուած՝ անօրինակ կերպով:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԱՆՔԸ

Կ. Պոլիս, 3 Ապրիլ 1905

Մենաւ մեծ օրագրողը, Կարապետ Փանոսեան, որուն կեանքը
զաղափարի, սկզբունքի պայքար մը եղաւ յաւէտ
ՄԵՍ ՕՐԱԳՐՈՂԸ Մեր հիմակուան գրող կարգացող սերունդը պէտք
եղածին պէս չի ճանչնար Հայ լրագրութեան այն
նշանաւոր գէմբը, եւ անշուշտ ասոր համար էր որ իր զագաղին
շուրջը հազիւ քանի մը գրողներ երեւցան։ Բայց նախորդ սերունդը
չատ լաւ ուսումնասիրած էր Փանոսեանի հուժկու նկարագիրը,
անոր անմիջական ազդեցութիւնը կրած ըլլալով։ Ողբացեալ Մատ-
թէոս Մամուրեանէ ետքը Փանոսեան գրէթէ միակը եղաւ մեր մէջ
որ զաղափարի համար գրիչ չարժեց եւ ընկերային ու կրթական
այժմու բարեշրջումին հիմերը զրաւ։ Փանոսեան կէս դար անվհատ
աշխատեցաւ ո՛չ թէ իր անձին, իր քսակին համար, այլ իր պայծառ
մտքին մէջ ծրագրած ընկերային բարեկարգութիւնները գործադրե-
լու համար։ Համայնքին օգտակար ըլլալու իր աննուաճ եռանդը
փառքի պսակ մըն է որ կը բոլորուի իր անունին շուրջը, Շատ
բաներ ըսին իրեն համար։ Ըսին թէ աղմկալից կեանքը կը սիրէ, թէ
իր զաղափարները վայելուչ կերպով չարտայայտելու, թէ միեւնոյն
ատեն քանի մը գործերու ձեռնարկելով կը պարտաւորուի կիսա-
ւարտ թողուլ զանոնք, բայց իր յիսնամեայ գործունէութեան ըն-
թացքին մէջ երբէք օր մը այս մարդուն համար չկրցաւ ըսել մէկը
թէ իր սիրտը չբաբախեց իր պատկանած համայնքին ու եկեղեցիին
համար։ Փանոսեանի բովանդակ կեանքը խանդոտ անձնուիրութիւն
մը եղաւ։ Իրեն համար քնաւ օր մը փառք կամ հարստութիւն չերա-
զեց։ Իր մտքին բոլոր խորհուրդը եւ իր գործերուն բովանդակ ա-
ռանցքը այն հասարակութիւնն էր միայն որ ծնունդ տուաւ իրեն։
Ընկերային բարեկարգիչի կոչումը ունէր զոր կատարեց արժանաւո-
րապէս։ Զեղծումներու եւ նախապաշարումներու ահաւոր, անընկճե-
լի ոսոխը եղաւ եւ ճարտար վերաբոյժի մը պէս անողորմաբար պատ-
ռեց, կտրտեց ընկերային վերքերը։ Թշուառութիւնները տեսաւ եւ
զանոնք մեղմելու սփոփելու աշխատեցաւ, բախտին անժառանգնե-
րուն օգնութեան ձեռք կարկառեց, յիմարներուն շղթան կտարանց
եւ երաժշտութեան քաղցրութիւնը սփռեց անոնց սխտուր համախմ-
բութեանը մէջ։ Միայն ինք չատ մը հարուստներէ աւելի, չատ մը
գիտուններէ, բարեբարներէ աւելի օգտակար եղաւ համայնքին։ Աղջը-
կանց զաստիարակութեան դէմ տիրող նախապաշարումները քան-
դեց, գեղարուեստի ճաշակը տարածեց, առողջ, մաքուր ապրելու
պէտքը շեշտեց, ճշմարիտ հրապարակագրի թիւը անձնաւորեց եւ

ինքնօգնութեան, ինքնավստահութեան չինիչ դասեր տուաւ ժողովուրդին: Վերջապէս եկեղեցական ու համայնական լաւ խմացուած շահերու համար անընդհատ գրեց, քննադատեց, խօսեցաւ ու գործեց — այսինքն տուաւ ինչ որ իր սիրտն ու միտքը կրնային զգալ, մտածել: Եւ ամբողջ սերունդ մը իր գրելնովն ու խօսքովը ցնցող այս մարդը շատ անսխառունակ թաղում մը ունեցաւ: Իր բազմաճիւղ գործունէութեան, իր զգացումներուն ու օգտակարութեան մէկ տասներորդը չունեցող լրագրագետներ Սահակներու եւ Մեսրոպներու դասակից հուշակուեցան սրբազան բերաններէ ու եպիսկոպոսներու եւ վարդապետներու պերճափառ համախմբութիւն մը վայելեցին իրենց դադաղին շուրջը, մինչ խեղճ Փանոսեան հազիւ կրցաւ եպիսկոպոս մը գտնել իր դամբանականը խօսող: Բոլոր եպիսկոպոսները, բոլոր վարդապետները իրենց խուսկը հետ առնելով գացին ոսկիներու առջեւ բուրվառ տուին եւ անծանօթ մեռելի մը դամբանականը խօսելու համար թերեւս իրարու հետ վիճեցան, մինչ ասդին, անշուք դադաղ մը, որուն մէջ ճշմարիտ Հայ հրապարակագիր մը, կրթական ու ընկերային բարեկարգութիւններու հիմնադիր մը եւ Հայ Եկեղեցւոյ անձնուէր, հաւատարիմ գաւկի մը վաստակաբեկ մարմինը կը հանգչէր, հազիւ քանի մը քահանաներու հատկաւ մահերգներովը հողին յանձնուեցաւ Նոյն իսկ պատահաբար մեռելական Թափօրին դէմը կշռող եպիսկոպոսներ իրենց եւրեւր անդին դարձուցին եւ չկեցան հողոց մը չըսին: Կրօնաւորներու վրիժառութիւն մըն էր ասիկա արդեօք՝ կղերին եւ կղերական հաստատութիւններու թերութեանց դէմ ըմբոստացող հրապարակադրի մը հանդէպ: Պատմութիւնը, որուն հիմա կը պատկանի Փանոսեան, արդէն արձանագրեց ասոր պատասխանը:

Ռոտոսդոյի վարժարանական խնդիրը, որ պահ մը ամէնուն ու չաղութեանը առարկայ եղած էր, լոկի մնչիկ
ԵՋՐԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ Թաղուեցաւ: Ուսումնական Խորհրդոյ անդամներէն Բարսեղ Աւետիսեան էֆ. որ իբրեւ քրնսիչ Ռոտոսդօ պիտի երթար, յանկարծ ետ առաւ

իր որոշումը եւ այս կնճռոտ խնդրին կարգադրութիւնը իր պաշտօնակիցներուն վրայ ձգեց: Անոնք ալ շուարեցան եւ ուրիշի վրայ ձգեցին: Ի՞նչ զարմանալի, անմեկնելի երեւոյթ է աս Վարժարանի տեսչին եւ անոր օժանդակներուն դէմ ամբաստանութիւն մը կ'ըլլայ եւ կը հրապարակուի: Ուսումն. Խորհուրդը կ'որոշէ քննութիւն կատարել եւ չի՛ կրնար. . . : Նկարագրի աս ո՛րքան թուլութիւն: Օր մըն ալ կը լսենք որ մի ոմն Եղրաս վարդապետի յանձնուեր է Ռոտոսդոյիներուն տրամադրութիւնները հասկնալու պաշտօնը: Վարդապետը Պոլիս դառնալով կը պատմէ որ տեղացիները առաջնորդական եւ դպրոցական ծանօթ խնդիրներու առթիւ շատ վշտացած են եւ չեն ուզեր ո՛չ իրենց տեսուչը, ոչ առաջնորդը: Տեսնենք

այս լուիկ մնչիկ կատարուած քննութեան արդիւնքը ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Ուսումնական խորհուրդը գործի վրայ է . . . կրթական ծրագիրը պիտի բարեփոխէ՝: Մայրաքաղաքի դիւստրիկտ, ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, ԵՐ Ուսուցիչները հնազանդէ կը հրաւիրեն ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻՆ ունին իրենց գիտողութիւնները յայտնել: ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ՌԵՔԵՄ ԷՖ. ին կարծիքն ալ խնդրուեցաւ . . . իր պատրաստած ծրագրին վրայ: Հեղինակութիւն էր այս ի՞նչ էր: Այս ձախող հրաւերը շատ բարկացուց ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻՆ որ զպրոցական տղաքներու շարադրութիւնը սրբազան լու պէտք ուսումն. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ուղղադրական սխալները մէկիկ մէկիկ մասնանիշ ըրաւ եւ ասպարէզ կարգաց իմաստաւորներուն իր պատրաստած կրթական ծրագրին թերութիւնները ցոյց տալու: Մենք ըսած ենք արդէն որ միայն կրթական ծրագրին բարեփոխումը չէ որ ամուր հիմնու վրայ պիտի դնէ մեր կրթական գործը, այլ այդ ծրագիրը գործադրող ուսուցչական խումբն է որ բարեփոխութեան կը կարօտի ամէնէն առաջ:

Իզմիրեանց մրցանակին օժանդակ ժողովը տակաւին չատարեց իր աշխատութիւնը, որովհետեւ հնազանդէ ձեւ
ԿԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐՈՒՆ Ազգեր երկեր իր ներկայացուին: Անցած շաբաթու
ՎԷՃԸ Սեբաստիայէն բառարան մըն ալ եկաւ եւ կրէ-
տէնէն՝ հայ լեզուի վրայ ուսումնասիրութիւն մը:
Այս տարի մրցումը անօրինակ է: Ուրիշ տարիներ հալիւ 3-4 հոգի կը ներկայանային, մինչ այս անգամ 19-20 հոգի իրենց աչքերը սեւեռած են Իզմիրեանցի մրցանակին որ անշուշտ պիտի կոտորակուի եւ մասնակի նպաստներու ձեւը պիտի առնէ, թեկնածուներուն սիրտը չկոտրելու քաղաքականութեան պատճառով: Ժողովին ներկայացուած քանի մը ստուար բառարաններու դասակարգութեան մասին զուարճալի վէճ մը ծագեցաւ կաճառորդներուն մէջ որոնք տակաւին համաձայնութեան եկած չեն: Երկու բառարաններ կան որոնք ստուարութեան կողմէ իրարու հետ կը մրցին, եւ որովհետեւ երկուքն ալ իրենց ուրոյն արժանիքները ունին, օժանդակ ժողովը չուզեր որ անխրաւութիւն մը ըլլայ, ուստի անդամակիցներէն մէկը, որ համբերատար ոգի մը ունենալ կ'երեւայ իբրեւ ձշմարիտ գիտուն, առաջարկեց համաձայն գիմել, այսինքն երկու բառարաններուն հազարաւոր էջերուն մէջ պարունակուած գիրերը համեմել եւ ո՛ր բառարանը որ աւելի գիր ունի, առաջնութեան իրաւունքը անոր տալ . . . Այս առաջարկը բաւական բուռն վիճաբանութեան մը տեղի տուաւ եւ նոյն իսկ ըսողներ եղան որ մեղրոյի հաշիւով չափելը աւելի դիւրին պիտի ըլլայ . . . Երանելի՜ կաճառորդներ:

ՄԵՐ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱՐՄԻՆԵԼԻ Թ. 5831 - 39. — Ա. ԱՆՏՈՆԵԱՆ համալսարանի և շատ օգով կ'կանգնի այն գաղափարին որով կ'օգուի Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցին սեփական և ուլ ազգ կայունամենքուն մէջ մասը ծախել և զոյացած դրամով աւելի հաստեալքեր կալուած մը և կամ տոկոսաբեր արժեթուղծեր գնել:

ԴԱՐՅԷ Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ պատասխանելով իր առաջարկած հարցումին՝ **ՆԵՐԵՂԻ** չէ կ'ըսէ վարժուհիներուն պարանանդէս երթալ, նկատելով թէ պարանանդէսը ո'ր և է բարոյացողիչ հանգամանք չունի, մինչդեռ վարժուհիին կոչումն է բարոյական գեղեցիկ սկզբունքներու ներշնչարան ըլլալ իր աշակերտուհիներուն համար:

Տ. Ա. Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցի ի նպատակ տրուած **Նուագահանդէսին** աւրիւ՜ անոր յաջողութեան հետ մատնանիշ կ'ընէ նաև սա պարագան թէ ամէն տարի կանոնաւորապէս կազմակերպուած այս նուագահանդէսները առիթ կ'ըլլան մէկ կողմէ երաժշտութեան ճաշակը զարգացնելու մեր մէջ և միւս կողմէն հայ արուեստագէտներու բնի վրայ երևնալուն:

Վ. Ս. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ Գառախարակուքեան շուրջը գառնալով՝ մատնացոյց կ'ընէ իրենց կոչումին տնկատակ և իրենց պաշտօնին աւալածան շատ մը ուսուցիչներ՝ իբր էական պատճառ մեր վարժարաններու յետադէմ լինակին որուն միակ դարման կ'ենկատէ վարժապետանոցի մը բացումը:

ԱԼԵՍՏԱԲԵՐ Թ. 14 - 15. — **ԽԻՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ Աշխարհի բարերար-նքնն Մր Մորսի համառօտ կենսագրութիւնը** կ'ներկայէ, որ հնարած է հեռագրալուսերը արձանադրող գործիքը:

ԽԻՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ Երգ երգոցի նկատմամբ հին ու նոր մեկնիչներու յայտնած զանազան կարծիքները կ'պարզէ:

ԲԻՆԶԱՆԴԻՈՒՆ Թ. 2593-603. — Ա. Յ. ՊԵՏԻՔԵԱՆ կ'պատկերացնէ կնոջ կեանքը ճարմնի մէջ, զովելով ճարտնցի կնոջ բարոյական ու ֆիզիքական շնորհները:

ԶԻՅԹԷ - ՍԱՐԱՅ իր նկարուն ոճով կ'ներկայացնէ եւրոպական Սթրոգնիւրոն դերն ու անոնցով պատահած գոհերը:

Ա. Ա. ԱԼՊԵՆՏԵԱՆ կարապետ **Յ. Փանոսեանի** կեանքին և ժամանակին ուսումնասիրութիւնը կ'ներկայէ շարունակելի յօդուածներով և զանազան կենսագրական լայն գիծերով:

ԽԻՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ Կանանց համար Անկլիոյ Բարլամենդին վերջերս քուէարձած նոր արտօնութիւնն յիշելու առիթ է կիններն պիտի կրնան անկամակցիլ քաղաքային և գուսապին ժողովներու, ֆէմինիզմի գէպի առաջ քալ մ'ես առած ըլլալ կ'նշանակէ, աւելցնելով որ «ֆէմինիզմն օգտակար կողմ մ'ալ ունի իր զարգացան, զբաղան կամ վիճարանական կողմէն զատ»:

ԼԵՈՒՆ ՔԻՐԻՉԵԱՆ Պետրոս Դուրեանի յիշատակը վերաբարձելու համար ցոյց տրուած ցարտ զանցառութենէն և միանգամայն Մայր Դուրեանի մահէն ներշնչուած, աւելնող ու տար չեղողով մը կ'իտայ Պետրոս Դուրեանի վրայ հարուածելով ժամանակակից սերունդը իր անտարբերութեան համար յիշեցնելով որ այս տեսակ յիշատակներու հանդէպ յարգանքի պարտք մը ունի նուիրական ու միանգամայն պատուաբեր իր համայնքին:

ԽԻՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ Գրառական խնդիրներ կ'յուզէ և Եւրոպայի մէջ դրամի առատութեան պատճառները կ'փնտռէ և զանազան վիճակալուծութիւններով կ'աւատատէ թէ զրամի առատութիւնը լստի մը պատճառներէ յետաջ կուզայ որոնցմէ է նաև Թուս-Ճարմանական պատերազմը և Թրանսիլի ոսկիի հանքերուն տարուի տարի առաւել քանակութեամբ ոսկի հանելը:

ՆՈՅՆԸ՝ Հիւանդապահ կիներ 4. Պոլսոյ Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցին մէջ ունենալու կարեւորութիւնը կ'շեռնէ օրինալ աւելելով Պարսկական Հիւանդանոցին մէջ ծառայող վեհնացի երեք հիւանդապահ կիներէ, որոց մանրամասն նկարագրութիւնն կ'ընէ և որոնք առանց զբաղման փոխարինութեան, զուտ մարդասիրական ոգիէ մղուալ՝ իրենց կենսը նուիրած են հիւանդներ խնամելու արուեստին:

ՈՒՍԱՒԱՆ Թ. 13 - 14. — **ՀԱՅԳ ԱՌՈՆՑ** Ատուքիւր կ'պատկերացնէ և անոր փնտախարութիւնը ցոյց կուտայ աններելի համարելով ու է պարագաներու և առիթներու տակ ստու խաւելու տեսակ մը վարժութիւնը, այս մասին յիշելով նաև Նիւ-Եորքէ Թովշանեան էֆէնդիի յօդուածը հրատարակուած Բանդուլէի մէջ:

ԼՈՅՍ Թ. 13 - 14. — **ՔՆԵԱՍԷՐ Վաղուան Աւետարանը** կ'պարզէ շարունակաբար:

ՏԹԲ. Յ. ԹԹՃԵԱՆ Ինչ է արդի Ատուածաբանութիւնը յօդուածներու շարքը կ'շարունակէ յաջորդաբար և կ'իտայ եկեղեցական պատմութեան ճիւղերուն վրայ:

ԽԻՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ Տարտանելէ իրեն եղած սա տարօրինակ հարցման կ'պատասխանէ համառօտակի՝ ՎՄԹԷ քահանայներ իրենց կողմէն խառնովանողաց ալ և

այլ հարցումներ ուղղելով, անոնց իւրաքանչիւրէն զատ զատ և բացալայտ պատաս-
խանքներ պահանջելու իրաւունք ունին Թէ չէ»։ Աւելի լաւ չարիքով՝ ըլլար եթէ այս
տեսակ անհեթեթ հարցումներ բնաւ չհրապարակուէին, և հրապարակու անոնց պա-
տասխան տալու ձանձրոյթը չստանձնէր Լուսի Պատ Խմբագրութիւնը։ Խնդիրը շատ
փափուկ է և աւելի անոր վրայ ծանրանալ չենք ուզեր միայն Թող ներուի մեզի յի-
շեցնել Թէ 20րդ դարու մէջ կ'ուպրինք։

ԾԱՆՈԹ. Թ. 14.— Ա. ԱՆՏՈՆԵԱՆ կ'վերջացնէ իր Օրուան գրականու-
թիւնը յոլուածներու շարքը։ հրապարակագիրներու վրայ կ'զրէ, սա կարծիքը
յայտնելով որ հրապարակագրութեամբ լինէ Թէ շատ զբաղողներն եղած են որ անուն
մը Թողուցած են մեր մէջ, և ապա հրապարակագրութեան անկեալ վիճակը կ'ներկայէ
յարգելով բացառութիւնները։

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆ. Թ. 13-14.— ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ՝ Յայտուրեան
գաղտնիք՝ յարատեւութեան մէջ կ'կեդրոնացնէ և լրագրական տապալէջին մէջ մրդ-
ուած ապաքարը անազնի կ'կոչէ և իրարու վնասելով յաջողութիւն գտնելու գրութիւ-
նը վառնար։

ՎԱՀԱՆ ԹՅՈՇԻՖԱՆ հանդուցեալ լրագրագետ Կարապետ Փանոսեանի հան-
դէպ ժողովրդէն ցոյց տուաւ՝ համալրանքը վեր հանելու առթիւ կ'մտաւ Պոլսոյ եկե-
ղեցականներու բացակայութեան յուզանք հանդէսին։

ՄԱՆՈՂՈՒՄԷ. Թ. 1147-57.— ԵՐ. ՏԵՐ ԱՆԳՐԵԱՆԻԱՆ քիչ մը խտտեմ կը
բնադրատէ Դուրեան Տիրաւոր գաւառականը զոր խօսած էր Տ. Բարգէն Ծ.
Վարդապետ՝ հանգուցեալ քարի պատանին կողմնակի առաւելութիւնները միայն ի
վեր հանելով՝ առանց յիշելու նոյնին մեր ամենէն աւելի սիրուած բանաստեղծին ու
ամենէն հմուտ բանասէր եկեղեցականին մայրը եղած ըլլալուն անգուշական հանգա-
մանքը։

ՆՈՅՆԸ Կարապետ Փանոսեանի հրապարակագրական գործունէութեան զոր-
ուագր բնելու առթիւ՝ մասնանշէ կ'ընէ յարգանքի այն պակասը զոր ցոյց տուած են
կրօնական ու աշխարհական դասէն ոմանք՝ հանգուցեալ խմբագրին զաղաղին շուրջը։
ԽՐԹԻՔՐՈՒԹԻՒՆԸ Բաժնուած զրամագրականը խորագրին նիւքս մտա-
նանիշ կ'ընէ այն ընտանեկան և առեւտրական անպատեհութիւնները ու ձախողուած-
ները որոնք ծնունդ կ'առնեն զատ տուն ըլլալու և զատ վաճառատուն բանալու
ձգտումէն։

ԺԻՐԱՅՐ ՇԻՐԱՅԻՑԻ իր ուղեւորական Դրուագները կ'նուիրէ այս անգամ
Ատաբաքարի կրթական գործին. գովեստի յիշելով տեղացի հայութեան՝ բուն
կրթագործութիւնը և դպրոցներու ու մանկապարտէզներու բարգաւաճ վիճակը։

Թ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ հանգուցեալ հրապարակագիր Կարապետ Փանոսեանի
նկարագրին կարկառուն գիծերը կ'ուրուագէ՝ ականատեսի ու ժամանակակից գիտա-
կից ոգիով։

Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ կ'ներկայացնէ Էւրոպացի երաժշտագէտներու հնդի-
նական կերպը՝ քաղելով տաղանդաւոր երաժշտական ուսուցիչ Ալպէր Լավինեայի
ուսումնասիրութենէն։

ՏՈՔԹ. ՎԱՀԱՆՓԵՆ ՆԱԽԱՄ հնոց բշտառութիւնները խորագրին ներքե
պատմական հակիրճ ակնարկով մէջ կ'բերէ Ամուսնութեան օգնէները հին ա-
ւանն որոնց համեմատ անիրաւ նախադրանքներու ու չարարանքի կենսարկուէին
տարաբախտ հարսերը՝ երբ բնական ո՞ր և է պատճառով չէին կրնար իրենց կուտա-
ծեան խաբկատար նշանները ցոյց տալ. ի վերջոյ հնդկականութեան բժիշկներու կար-
ծիքն վրայ յենելով՝ կ'նստատէ Թէ գաղջկան մը քով նստածեան կնիքին բաց-
կայութիւնը ամենին չապացուցաներ որ այդ սղջկը նախապէս յարգած չէ այդ
կնիքը»։

ՄԱՍԵՍ. Թ. 5-6.— **ՀԱՊԵԼ ԵՄԱՅԵԱՆ** Ուսանողի կեանքէն շնորհակա-
նէր և «Մարդը» խորագրին տակ խիստ յաջող ու յուսիշ գէպը մը կ'պատմէ իր ու-
սանող բարեկամութիւններէն մէկուն պատմանով պատշաճ ժամանակ։

ԱՏՐՈՒՇԷԱՆ ԱՐԽԱՄԱՐԱՆԵՐԻ ենթարկուածներու վրայ կ'դառնայ և այն կար-
ծիքը կ'չայտնէ Թէ մարդ իր կեանքի տապալէջին մէջ որքան ալ արհամարտուի այն-
քան աւելի պէտք է արտապնդուած զգայ որպէսզի յաջողի զինք արհամարհող գլուխ-
ներու ծախքի իր առջև։

ՍԱՐԴԱՆԱՆԱՆ. Թ. 1867-77.— **Մ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ** Իրերու սիրտը
ընդհանուր խորագրին ներքե սա հարցումը կ'ուզէ. «Ո՞վ աւելի երջանիկ է. աչ-
րը՝ Թէ կինը, և խեղդոյն ընկերային հոգեկան և բնաստատական պայմանները բնե-
ւոր՝ սա եզրակացութեան կ'աւելցի Թէ այս մը աւելի երջանիկ է քան կին մը։

ՀՈՆՈՒ ՄԱՐՈՒՐ ՀԱՅԵՐԵՆԻ պակասը և օտար ու ուսմիկ բառերու գործա-
ծութիւնը մատնանիշ կ'ընէ մեր ընկերական և բնածնական հատարթիւններու մէջ, և
այս անպատեհութեան իբր գարման կ'առաջարկէ վարժարանէն իսկ վարժեցնել՝ մա-
նուստը աղջկաները՝ մտքուր հայերէն խօսելու։

Ա. կ'աշտպանէ Բաճանան վեղարտօրներու հանդէպ՝ այն պարագային ուր անտես կ'անուին առաջինին արպար իրաւունքները՝ յօգուտ ամուսնի կղերին ըստ այսմ՝ դատապարտելի չգտնէր սակացոյցի դրուծիւնը զոր սրդեգրած են շատ եկեղեցիներ՝ կրօնական - ծխական ինչ ինչ արարողութիւններու կատարման համար սահմանելով որոշ զինք կանամքի եկեղեցականներու վճարելի:

ԳԵՂԹ Դանիացի ճանճարեղ գրուցարար և կախարդիչ հէքեմանքու անգղեզական պատմիչ Անտարքնի հարկաւորակի տնայաբնութեան անձիւ շահեկան ծանօթութիւններ կուտայ տաղանդաւոր գրագէտին կենսագրութեան և մանկութեան մատուցած իր գրական ծառայութեանց վրայ:

ԿԻՏԷՆԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

1. Sonate N° 2 Beethoven.— 2. Quatuor Mozart. par Mme Essayan & Mrs Murat, Karman & Yanopoulo. 3. Le Dernier Sommeil de la Vierge Massenet.— 4. Chanson Polonaise Wieniawski.— 5. Concerto (aria) Goldmark.— 6. Humoresk Dvorak.— 7. Nocturne Pyrenéen Chaminade, par Mme Essayan & Mr Stussi.— 8. Canzouetta d'Ambrosio — 9. Zigeunerweisen Sarasate.

Ամսոյս 10ին կիրակի օր կ ե. ժ 2 Յօին Հռիփսիմեան վարժարանի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ համակրելի արուեստագէտ Տիար Հայկ Գիւտէնեանի սարքած նուագահանդէսը: Հակասակ Ժողովարարի կիրակին ըլլալուն 250է աւելի հանդիսականներ փութացած էին ներկայ գտնուելու և կրնանք վստահաբար ըսել թէ ամենքն չափազանցօրէն գոհ ու զրեթէ ակամայ մեկնեցան հանդիսավայրէն:

Տիար Գիւտէնեանի յաջողութիւնը կատարեալ եղաւ իզմիրի նրբաճաշակ ու արուեստասէր հայ ու օտար հասարակութեան համար:

Նուագահանդէսի յաջողութեան ամենամեծ զարկը կ'աբարտի Տիար Գիւտէնեան՝ Համեստ, Տիկին Եսայեանի, որ՝ այս առթիւ՝ անգամ մ'ալ հաստատեց իր արուեստագիտութիւնի ու մեծ տիկինի նուրբ ճաշակը, պաշտպանելով ու քաջալերելով յինքն և մինչև անգամ, ինչպէս վերեւ ծրագրէն կ'երևի, իր մասնակցութիւնը բերելով նուագահանդէսին: Իսկ Տիար Գեորգ Պուպլի որ այս տեսակ պարագաներու մէջ ընկրկիլ չլիտեր և անկարելի իրականացնելու համար յոգնութիւն ու անձնուէր աշխատութիւն մը նուիրել իրեն սկզբունք ըրած է, այս առթիւ ալ չզլացաւ օգտակար ըլլալու երիտասարդ արուեստագէտին:

Մէկ խօսքով Տիկին Եսայեան յաջողութեան ոգին և Տիար Պուպլի բազուկը հանդիսացան, որով Տիար Գիւտէնեան գտաւ առիթն իր տաղանդը և ճշմարիտ արուեստագէտի մը յատուկ իր կարողութիւնները ցուցադրելու և առաջին րոյլն առնելու իզմիրի մէջ, ուր զրկաբաց ու աներկիւղ պիտի կրնայ այլ ևս թե ու թռչի լեզու ու սիրտ, ծիծաղ ու ցուս հոտաչ ու սարսուռ տալ իր ջուծակին որ իր վարժ մատներուն զիտցած է հպատակեցնել և՛ արգէն այդ գաղտնիքին տիրացած՝ շատ երիտասարդ՝ պիտի կրնայ անկասկած հետզհետէ փառքի զափնիներ հիւսել իր ճակտին ինչ որ սրտանց կ'մաղթենք իրեն:

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՆՈՐ ԿՍԱՆՔԷՆ

* Տեղոյս Ազգ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը հրաժարած ըլլալով՝ Բաղ Ժողովը կազմած է նոր հոգաբարձութիւն մը հետեւեալ անդամներէ: Տիարք Արքա-համ Պերկամայեան, Արմայիս Կոստանդեան, Աւետիս Լալաեանց, Գեորգ Խորա-

սանճեան, Գրիգոր Բարսեղեան, Յարութիւն Պահարեան, Տօրթ Մինաս Թիւլպէնտճեան, և Տօրթ Տիգրան Սպարթալի որոնցմէ հրաժարգրի զրկած են Տեարք Արքայհամ Պերկամայեան և Արմայիս Կոստանդեան:

* Տնտես Խորհուրդը նոյնպէս իր հրաժարագրիւր տուած ըլլալով, Բաղ-

Ժողովը շնորհակալութեան նամակ մը գրած է իր բարեւոյթ պաշտօնավարութեան համար և ընտրած է հետեւեալ անձերը՝ իբր անդամ՝ նոյն Խորհուրդին Տիարք՝ Քալուստ Փափազեան, Կարապետ Պալապանեան, Կարապետ Վէճեան, Յակոբ Զաքարեան, Յակոբ Պալքեան, Ս. Մորուքեան, Վահան Պարտիզպանեան, որոնցմէ հրաժարակիր զրկած են Տիարք Կարապետ Պալապանեան և Սեդրաք Մորուքեան:

✱ Պատ Բաղաբախան Ժողովը նկատելով որ Ազգ. հիւանդանոցի պիւտեճէն ամեն տարի խաբէոր բաց մը կ'ընողու իր վերջին նիստին մէջ որոշած է յատուկ Յանձնաժողով մը կազմել հետեւեալ անձերէ, Տիարք՝ Տօթ. Պ. Կոստանդ, Տօթ. Ա. Ճէլէպեան, Տօթ. Տ. Սպարապի, Յակոբ Ալփիտը, Յակոբ Զաքարեան, Խ. Էփրեմ և Գր. Բարսեղեան, որոնք քննելով հիւանդանոցի վիճակ տեղեկագիրք մը պիտի պատրաստեն որպէսզի բոլոր այն կարեւոր դատուած միջոցները կարող ըլլայ ներմուծել Ազգ. վարչութիւնը նորոնարի Հոգաբարձութեան հետ:

✱ Քաղ. Ժողովը եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անդամակցելու պաշտօնին հրաւիրած է Տիար Գալուստ Մարտաշ:

✱ Կրթաւէր Ընկերութիւնը իր Մանկապարտէզի նախկին շրջանաւարտներուն աջակցութեան հրաւէր կարգալու առթիւ՝ աւելորդ չհամարիր խոստարարել թէ տարեկան բաժանորդագրութեան համար որոշ գումար մը սահմանած չէ՝ այլ իւրաքանչիւր որ ակտու է ըստ կամ տարեկան ո՛ր և է գումար մը բաժանորդագրուի:

✱ Տեղւոյս ազգայիններէն հանգուցեալ Ամճա Աւագ տարիներ առաջ իր կենդանութեան Ազգ. Հիւանդանոցին կտակած էր քանի մը տուններ և խանութներ, պայմանաւ որ իր մահէն յետոյ իր կինը վայելէ անոց հասոյթները և անոր ալ մահէն յետոյ իր խորթ աղջիկը՝ արդ՝ Ամճա Աւագ և իր կինը բուական տարիներ առաջ մեռած ըլլալով՝ անցեալ շաբաթ մեռաւ նաև խորթ աղջիկը Կիւլա Աւագեան, որու մահուամբ գործադրութեան կ'մտնէ Ամճա Աւագի կտակը որ տարեկան իբր 120-140 ոսկի եկամուտ կ'ընէ:

✱ Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ Լուսարարապետ Տ. Ղևոնդ քանաւայ Ծաղկեան հրաժարած է Լուսարարապետութեան պաշտօնէն իր ամսականին վրայ եղած կարեւոր գեղչին պատճառաւ:

✱ Տիար Տօթ. Ա. Ունճեան անցեալ ուրբաթ առաւօտ Ս. Ստեփաննոս եկեղեցիին մէջ երգեցիկ դպիրներու կողմէ երգուած Արեւագալի շարականներուն սորոտառուջ եղանակէն խիստ զգածուելով՝ երեք մէնիսի գումար մը նուիրած է Ազգ. Հիւանդանոցի:

✱ Կրթաւէր Ընկերութիւնը՝ վարժարանաց վարչութեան իր Մանկապարտէզի ձրիավարժ աշակերտներու համար 20 զոգնոցներ կարմիր կտաւ ստացած ըլլալով կ'իւնիոյ մեզմէ այս առթիւ հրապարակաւ յայտնել իր շնորհակալութիւնները:

ՄԱՆԿԱՊՈՅԺ

✱ Տասնեկից օրուան միջոցի մէջ պատահած երկու կսկծալին մահեր Ընդհանուր սուգով և վշտակցութեամբ համակցելի են ըրալքիս հայ և օտար հասարակութիւնները երկու հարազատներ՝ Պետրոս և Արիկ Եանիքէլիեան մին 19 և միւսը 14 տարեկան, իրենց առողջ և ծաղիկ հասակին մէջ՝ մին միւսէն 15 օր վերջ՝ զոհ զացին անողոր ժամատունդին՝ հակառակ բժշկական ամէն դարձանէնքուն և ընտանեկան խնամք. փառաւոր և սրտառուջ եղաւ երկուքին ալ յուզարկաւորութիւնը՝ բազմաթիւ ծաղկեպսակներով, հայ և օտարազգի խառն ու արտասուալից բախմութեան մը ներկայութեան և Ս. Առաքչնորդ Հօր շքալիր հանդիսապետութեամբ: Խմբագրութիւն իր խորին ցաւակցութեամբ կ'յայտնէ վաղա. մահիկ հարազատներուն վշտացեալ և անմիթմար ծնողաց՝ Տէր և Տիկին Եանիքէլիեանի և համայն պարագայից՝ իրենց կրած այս զոյգ մը անդառնալի և դառնակսկիւ կորստեան առթիւ:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

✱ Ստացանք Պոլսոյ Ս Փրկչեան Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան Տեղեկագիրքը (1903 Յունվար 1էն 1904 Յունվար 1) որուն մէջ մանրամասնօրէն և առանձին գլխակարգութեամբ լիով տեղեկութիւններ տուած են նոյն ծարրատիրական հաստատութեան գլխաւոր և օժանդակ մասերուն, կալաւածներուն, կտակներուն, վազքներուն և արժեքներուն: Ինչպէս նաև անոր ընդհանուր ելմական վիճակին վրայ: Տեղեկագիրքն վերջը կցուած են 1903 տարւոյ մասակարարութեան միամեայ Հաշտեցոյցը և նոյն տարւան Դեկտ 31ի վիճակը: Փափաքելի էր որ տեղւոյս Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը հետեւէին Պոլսոյ Հիւանդանոցի Պատ. Հոգաբարձութեան գեղեցիկ օրինակին տարին անգամ մը լիակատար Տեղեկագիրք մը մէջ պատկերացնելով մեր Հիւանդանոցի ընդհանուր ներքին վիճակը և շարժումը:

ՎԵՐՊԱՆ

✱ Անցեալ թիւին մէջ Գեր. Եղիշէ Եպ. Դուրեանի կողմէ գրի առնուած բարոզներու յօդուածին 396րդ էջին 7րդ տողի սկիզբը «Կեանքը» բառը պէտք է կարգաւ «Կոսնքը»:

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

FIRE & LIFE

A. D. 1720

C. WHITTAL & Co

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԷՔՉԵՆՃ

ԱՄԵՆԱՀԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՈՆԳԼԻԱԿԱՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԻԵՀԻ և ԿԵՆԱՑ

Հիմնեալ 1720 թն Ի ԼՕՆՏՈՆ

Գոյր ընկերութեան 5,000,000 Անգլ ֆսկի: Վճարեալ ապա-
հովագրեալներու 1720 է 42,000,000 Անգլ ֆսկի:

ՀՐԻԵՀԻ ՃԻԻՂ

Ռոյալ էքճէնշ Անգլիական Ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ հողէ՛հ
դէ՛մ ամեն տեսակ կալուածք, Կարասիք և Ապրանք նպաստաւոր պայ-
մաններով:

Ընկերութեան սկսբունքն է ֆասուց անմիջական և արդար հասուցում:
Երկու տարուան կամ աւելի ապահովագրութեանց համար յատուկ
զեղչ լը կ'արուի:

ԿԵԱՆՔԻ Ի ՃԻԻՂ

Ընկերութիւնս ամենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ.

1° Աւրողջ կեանքի տեւողութեան վրայ.

2° Խառն Ապահովագրութիւն

3° » » եւ կրկին դրամագլխով

4° Տղոց օժտի դրամագլխովայլ եւ այլ պայմաններով.

5° Ընկերութեամբ ապահովագրութիւն

Աւելի մանրամասնութեանց համար ղիմել ընդհանուր գործակալնե-
րուն Զմիւռնիոյ և շրջակայից Ի Ֆրանկաց Թաղ գրասենեակները

ՇԱՐԼ ՈՒՐԹՕԼ և ԸՆԿ.

C. WHITTALL & Co

կամ քանիչ պատուիրակին

C. O. OSCAN — Կ. ՌՈՍԿԱՆ

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & Co

ՄԵԾ. ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԲ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Բ. ԲՈՒՆՈՒԹՈՒԼՕ ԵՒ ԸՆԿ.

Հիւզզարքի 7/20 Ապրիլ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐՈՑԹՆԵՐՈՒ

Գարնան - Ամառուան

ՆԻԻԹԵՂԷՆՆԵՐ

ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

ՀԵՌԱԳԻՐ ԹԻՒ 14

Ո՛ր եւ է գործունեայ մէկը կրնայ օրական 10—30 ֆրանք շահել,
ծախելով շատ փնտռուած և դեանդումն ալ դիւրին ապրանք մը. այս գործը
ձին համար ո՛չ պրամադուելի պէտք կայ ոչ ալ ո՛ր եւ է վաճառք:

Տեղեկութիւնք ձրիապէս կ'արուին, դարձ-բօսքալի միջոցաւ դիմել:

Orient Général Office
AMSTERDAM